

Izjava vsak dan razen ne
delj ta pravilnik.

Issued daily except Sundays
and Holidays.

PROSVETA

GLASILLO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY

JUN 22 1921

Gredniški in upravilni pro-
stor: 2657 E. Lawndale av.
Office of publication:
2657 E. Lawndale ave.
Telephone: Lawndale 4635.

LETO—YEAR XIV.

Cena lista

je \$5.00.

Entered as second-class matter January 21, 1918, at the post-office

at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., torek, 21. junija (June 21) 1921.

Subscription \$5.00

Yearly.

ŠTEV.—NUMBER 142.

Published and distributed under permit (No. 148) authorized by the Act of October 5, 1917, on file at the Post Office of Chicago, Illinois. By order of the President, A. S. Burleson, Postmaster General.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 5, 1917, authorized on June 14, 1918.

ALI DOBI GOMPERS PROTIKANDIDATA?

Vsa znamenja kažejo, da se bo moral stari paši bojevati za predsedništvo.

DRUGE VESTI S KONVENCIJE AMERIŠKE DELAVSKE FEDERACIJE.

(Poroča Robert M. Buck, korespondent Fed. Press.)

Denver, Colo., 19. jun. — Volilna agitacija je v polnem zamašila na konvenciji Ameriške delavske federacije. Gompersovi pristaši, ki se sprva niso zmenili za gibanje proti Gompersu, so začeli v petek resno razmišljati o stvari in basati svoje topove. Centralna unija v Washingtonu, D. C., je poslala telegram konvenciji s pripomislom, da delegacije vpoštevajo "velike zasluge" Gompersa in ga ponovno izvolijo. Brzjavka je bila nedvomno naročena.

Agitacija za Lewisja, predsednika rudarske organizacije, je v zadnjih štiriindvajsetih urah postala zelo močna. Kampanjo za Lewisja vodi William Green, tajnik rudarjev, ki nagovarja delegate, da volijo proti Gompersu. Oblikovali so glasovi za Lewisja se dnevnemu štejejo. Splošno mnenje na konvenciji je, da Lewis sprejme kandidaturo, da mogoče porazi Gompersa.

V ostalem se vrši hudi boj za rezolucijo št. 59, ki urgira nacionaliziranje železnic po Plumbovem načrtu. Rezolucija je spisana v drugačnem tonu, kar je bila prejšnja, katero je sprejela konvencija v Montrealu zadnje leto. Sedanjša rezolucija nagina principu industrijske demokracije ne samo glede železnic, marveč vseh tameljnih industrij v Ameriki. V Gompersovem taboru se pripravlja opozicija proti tej rezoluciji. Železniški delavci hočejo biti tudi pripravljeni in so brzjavno pozvali Glenna, Plumba, da naj pride v Denver in adresira konvencijo glede nacionaliziranja železnic. Plumb je v Iowi in najbrž pride prve dni tega tedna.

V roč boj se vrši tudi glede irske bojkotne rezolucije. Konvenčni prostori in hotel Albany, kjer je glavni stan federacije, je polezaklanišček, Irenev in drugih, ki se temo za in proti rezoluciji. Med Irmi samimi je prišlo do razkola in manj radikalna frakcija, kateri nadeljuje Peter J. Brady iz New Yorka, da danes krožila peticijo med delegati, ki so podpisali bojkotno rezolucijo, da preklicajo svoje podpise. Nekateri so podpisali preklic, drugi pa nočijo. Ako rezolucija za bojkot angleškega blaga v Ameriki propade, bodo Irni sami krivi, ker se ne morejo sediniti med sabo.

Na petkovih popoldanski seji je govoril John Mooney, brat Tom Mooneya, ki zaprt v dosmrtni ječi v Kaliforniji zaradi zbrane bombe leta 1916. Govornik je informiral delegate v detajilih, kako se drobi kapitalistična zarota, katera je bila skovana proti njegovemu bratu in drugim, ki so bili z njim vred obtoženi bombnega napada. Dejal je, da je zvezni senator Sam Shortridge prejel \$10,000 od trgovske zbornice in pregorov Earlja Hatcherja, da naj podpiše zaprisezeno izjavo, katera ga bo pomagala oprostiti pri njegovem obravnnavi zaradi krive priskege. Dotična izjava je bila tudi po krievi zaprisezena. Hatcher je podpisal novo izjavo, v kateri izpoveduje, kako ga je Shortridge pravil, da je prej podpisal krijevo izjavo.

Ako Slovek čita poročilo ekskutivnega odbora Ameriške delavske federacije, mora občakovati, da tako važna konvencija strokovno organizirane delavce zboruje brez enotnega programa za izboljšanje delavskega gibanja.

Ako Slovek čita poročilo ekskutivnega odbora Ameriške delavske federacije, mora občakovati, da tako važna konvencija strokovno organizirane delavce zboruje brez enotnega programa za izboljšanje delavskega gibanja.

Poslovni red zborovanja je tudi zelo reškevaren. Vse rezolucije

JEKLARSKI BARONI NAME- RAVAJO ZAPRETI TOVAR- NE V SPLOŠNEM.

Pittsburgh, Pa.—Jeklarski mogotci so to dne namignili, da v kratkem zapro vse jeklarske in železarske tovarne zaradi slabih trgov. Večje število tovarni že danes obratuje samo nekaj dni v tem dnu, veliko drugih tovarn pa je, v katerih se ni zasukalo nobeno kolo že več mesecov. — Tako pravljajo kapitalisti "dobre čase" delavcem, ki so jim bili zvesti pri zadnjih volitvah!

KAKŠNI LJUDJE ZAVZE- MAJO VAŽNA MESTA?

POLITIČNI VPLIVI ODLOČAJO PRI ZASEDANJU VAŽNIH MEST.

Na sposobnosti se malo ozira stranka, ki ima politično moč.

Washington, D. C. (Federated Press). — Kdo je James Tigert? Vprašajte učitelja na javni ljudski šoli, profesorja na vseuniverzitetnem ali pa univerzitetnega predsednika, kdo je Tigert, pa bo odklimal, da ga ne zna.

Vprašajte katerokoli osebo, ki se bavi z ljudsko izobrazbo, kdo je ta človek, pa ne boste dobili odgovora.

Vprašajte političarja na Kapitolskem griču in popraskal se bo za učeni in rekel bo: "Zdi se mi, da je bil za nekaj imenovan, pa ne vem zakaj. Detajlov se ne spominjam, ali čakajte, ali ni to človek, ki ga je priporočil senator Fall?"

Vprašajte člana zbirke za amerikanizacijo pri Ameriški legiji in mogoče vam odgovori: "O, seveda, to je človek, ki smo ga priporočili kot zveznega komisarja za poduk. On že pokaze radičem, kje morajo s pot."

To je celo povest, kako človek lahko pride do visoke uradniške službe, ki govoriti, da imajo odločilno besedo pri imenovanju političnih in osnih vplivov.

John James Tigert ni poznan v učiteljskih in profesorskih krogih. Postal je pa vseeno zvezni komisar za poduk, ker je zastopal svoje vrate amerikanizem in ker ga je zaščitil tajnik za notranje zadeve Fall. Govorce v Kapitolu celo pripovedujejo, da je Fall nečak. Ko je pa časnikiški poročevalce hotel izvedeti, če je to resnica, je prejel od komisarjevega tajnika odgovor: "Tega ne nisem slišal dozdaj. Seveda, on je zelo blizu tajniku za notranje zadeve."

Tigertova slava kot učitelj in izobraževalce je znana le v Tennessee in Kentucky. Iz prve države je šel kot Rhodesov učenec na Angleško, v drugi državi je na univerzi predaval o psihologiji. Ker ni imel doktorskega naslova, mu je prišla na pomoč univerza v Kentucky na ta način, da ga je imenovala častnim doktorjem prava trinajst dni kasneje, ko je postal načelnik ameriškega sistema za poduk.

V vojem času je mr. —, zdaj d.r. — Tigert služil okraj oceanskega. Vršil je delo poduka za Državo mlaših krščanskih moč. Sprel je tudi "Filozofijo svetovne vojne," letisk, ki ga je širil komitej mr. Sreca za javne informacije. Drugače je pa bilo njegovo literarno delo omejeno na članke v periodičnih časopisih večinoma južnih.

Zdi se, da je duševni mentor dr. Tigerta dr. Newell Dwight Hillis iz Brooklyna, ki je nadalil in oživilo radikalce, socialiste, pacifiste in verske nasprotnike vojne. Kajti dr. Tigert je odkril fakt, da je bil korak v njegovem kampanji za "amerikanizacijo" razdelitev deset predavanj dr. Hillisa.

Prvič je bil slišati njegov glas javno, od kar je bil imenovan komisarjem za poduk, pri odboru v Lexingtonu, Ky., ki so ga pridružile tele biznislike organizacije. (Daleje na 3. strani.)

IZREDNA LEGISLATUR- NA SEJA SE SKLICE.

TAKO JE NAZNANIL ILLINOI- SKI GOVERNER.

Čas še ni naznanjen. Pod streho deli spraviti proračunske predloge in petcentno voznino na ulične železnice.

Springfield, Ill. — V Chicagu so še v soboto zvečer vriškali vsi časniki veselja, ki zastopajo izključno velebizniške interese, ker je bila proračunska predloga sprejeta po njih želji, odlokovanja je pa bila predloga, po kateri bi bilo mogoče uvesti petcentno voznino na uličnih železnicah, ako se izvedejo takozvani distrikti za ulični promet, ki bi se večasi razdelili na en ali dva okraja.

V pondeljek sjetrjaj si nihilo oponziti več tega veselja v velebizniškem časopisu, kajti governer je naznani v nedelje o polnoči, da sklice izredno legislaturno zasedanje, da se rešita proračunska in vozninska predloga. Govert je stopil pred legislaturo, ko je že zborovala dva in sedemdeset ur nepretrgoma.

Proračunska predloga določa eden in štirideset milijonov dolarjev za stroške. Tako visokih stroškov sploh še ni bilo. Nekateri časniki trdijo, da je mnogo zakonodajcev glasovalo za predlog, ki ne vedo, kaj je v tej proračunske predlogi zapisano.

Govert je še dve izredni zasedanji, in sicer za vsako predlogo po eno zasedanje. Prvo zasedanje bo mogoče že sklicano prvega oktobra.

Ko se je zasedanje blžalo koncu, je legislatura sprejela kar predlog za predlog. Bilo je kar kar predlog za predlog. Bilo je kar v milini. Po polnoči v soboto je bilo sprejeti osemdeset predlog. Nihče ni napravil poizkus, da argumentira ali da jih pojasnjuje. Čitane so bile številke predlog in glasovalo se je.

Več kot tri sto predlog je bilo predloženih governerju po polnoči v četrtek. Taka težka naloga ni še bila odkazana nobenemu governerju, kajti governer bi moral zdaj preštuditati te predloge, da jih odobri ali vetriva. Hudoumneži pravijo, če bo legislatura tako sprejemala še nadalje postave, da bo vsak advokat moral najeti najmanj trinadstropno hišo, da bo v njej hranil knjige, v katerih so tiskane postave.

Osem in dvajset predlog je bilo v četrtek ponoči odkazanih konferenčnemu odboru. Kako so mogoči konferenčni temeljito in obširno razpravljati o teh predlogih v tem kratkem času, je seveda neuganka.

Velebizniško časopisje poroča v zveselju, da je bila protitrustovska predloga ubita, ker je vsebovala dolžbo, da se postava ne tiče delavcev in farmarjev.

Velebizniški interesi so bili najbolj jezni na transportno predlogo, po kateri bi se znižala voznina na pet centov. Neki državni senator, Otis F. Glenn mu je imel v prihaja iz mesta Murphysboro, o katerem budomnemu ljudju trdijo, da je zaostalo sto let za duhom časa, je imenoval čikaškega župana Thompsona boljševika, daslavno je Thompson domaj poznal po vse Ameriki še kot republikanec. Senator iz mesta z znanim imenom je rekel:

"Emma Goldman je odšla v Rusijo. Aleks Berkman je šel tu, da tam zdaj učita komunistično doktrino. Ali nikdar nista bolj direktno napadla lastninske pravice in pravice državljanov, ki so s svojim delom, hranjenjem in ekonomijo prisili do lastnine kot župan Thompson.

"Zdi se, da je duševni mentor dr. Tigerta dr. Newell Dwight Hillis iz Brooklyna, ki je nadalil in oživilo radikalce, socialiste, pacifiste in verske nasprotnike vojne. Kajti dr. Tigert je odkril fakt, da je bil korak v njegovem kampanji za "amerikanizacijo" razdelitev deset predavanj dr. Hillisa.

Prvič je bil slišati njegov glas javno, od kar je bil imenovan komisarjem za poduk, pri odboru v Lexingtonu, Ky., ki so ga pridružile tele biznislike organizacije. (Daleje na 3. strani.)

POSTER BO POREČAL O RAZ- MERAH V SOVJETSKI RUSIJI.

"Kadar se vozil v vozu poulične železnice v Rusiji, ti ni treba plačati voznine, ako si delavec. Pokaže svojo unijako kartu in s tem je voznina plačana. Pisma so prosta poštnina. Enostavno vršiš pismo v nabiralnik brez znamke. Svede, tisti, ki ne delajo ne dobre proste vozne na železnicah."

Tako poroča William Z. Foster iz sovjetske Rusije. Fosterja je poslala v Rusijo naša delavščka časniki veselja, ki zastopajo izključno velebizniške interese, ker je bila proračunska predloga sprejeta po njih želji, odlokovanja je pa bila predloga, po kateri bi bilo mogoče uvesti petcentno voznino na uličnih železnicah, ako se izvedejo takozvani distrikti za ulični promet, ki bi se večasi razdelili na en ali dva okraja.

Washington, D. C. — Varnost potnikov na ladijah, plovečih na Velikih jezerih, je zelo omajana zaradi sprememb k La Follettovemu mornarskemu zakonu.

V zbornici ni glas delavščin na konjenjenih kongresnikov skoraj nič izdal.

KONSTANTIN MORDA PADE.

Pariz, 20. jun. — Anglija, Francija in Italija so včeraj popoldne poslale ultimat v Atene z zahtevo, da grške čete ne smejo pričeti ofenzive proti turškim nacionalistom, pač pa mora grška vlada prepustiti vso sporno zadevo ententi za mirno pobotonje s turško vlado v Angori.

Lord Curzon, angleški minister zunanjih zadev, francoski minister predsednik Briand in zastopnik Italije, ki so sestavili ultimat, zahtevajo, da Grčija ne sme začeti sovražnosti v Mali Aziji, do kjer ententi ne dobi priložnosti za aranžiranje mirnega pogajanja s turškimi nacionalistimi.

Ako grški kralj Konstantin prebere ultimat in prične ofenzivo, bodo ententne velesile nadaljevale finančno blokado Grčke — ki obstoji odkar je bil Venizelos ustvaril — dalje bodo obdravale strilco nevralnost v Darzanelah in Crnem morju in prečile grško blokado anatolskih pristanišč, vsled česar bo Kemal lahko prejel pomoč v streljivih in drugih vojnih potrebščinah.

Ultimat tudi določa, da mora Grška sprejeti revizijo severske pogodbe. Pogodba se spreminja pod kontrolo entente; zaveznički predlagajo, da bo Kemal zadovoljen s to koncesijo. Vprašanje Tracijske pa se danes ni rešeno in prepuščeno je vrhovnemu svetu, da ga reši, kadar se zopet snide.

Ako Grčija sprejme ultimat in mir s turškimi nacionalisti, teda najbolj jezni na komitejih predstavnikov, ki imajo voditi rešilne čolne v interesu 50 odstotkov potnikov, če se dogodi nezgoda, je samo 50 odstotkov potnikov so bili rešili.

Tukaj imamo dogodek s parnikom "Empress of Ireland," ki se je pogrenil v reki St. Lawrence v maju 1914 in je bil izgubljenih 1027 človeških življenj. Daslavno je bil parnik samo tri milje od obrežja in je bila pomoč na potu, pokazuje, da je malo izdajo rešilnih pasov.

"Scottov amendment odpravi varnost še bolj. Od mornarjev, ki imajo voditi rešilne čolne v interesu 50 odstotkov potnikov, če se dogodi nezgoda, je samo 50 odstotkov potnikov izvezbanih mornarjev, ki izvražuje oborožene vpadne sile.

Dimitrov je celo predlagal, da se uvede skupna srbsko-bolgarska polica na meji.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOSTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOSTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vrajajo.

Naročniški Zedinjene države (Javen Chicago) \$5.00 na leto. \$2.50 na pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 za pol leta, \$1.50 za tri mesece, in za inozemstvo \$5.00.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovenske National Benefit Society.

Owned by the Slovenske National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

25

Datum v oklepaju n. pr. (Junija 30-21) poleg vsega imena in naslova pomeni, da vam je s tem davačem poteklo naročnina. Ponovite je pravljeno, da se vam ne ustavi list.

KAKO ZNAJO PRIVATNI BIZNIŠKI INTERESI PRIKRITI SVOJE OPLENJEVALNE METODE.

Zvezna obrtna komisija je bila ustanovljena, da preiskuje bizniške metode in poda o svojih preiskavah poročilo.

Zgodaj v letu 1920 je kongres naročil zvezni obrtni komisiji, da prešče premogovniško industrijo in dožne, koliko stane, da pride ena tona premoga iz rudnika na trg. V ta namen je dovolil sto petdeset tisoč dolarjev. To se je zgodilo ob času, ko so najbolj gonili cene navzgor. Komisija je bila pri volji izvršiti to delo vestno in točno, kot je dozdaj vršila vse take preiskave.

Premogovniškim baronom, ki so organizirani v National Coal Association pa tako preiskava ni bila všeč. Obrnili so se na sodišče za sodnijsko prepoved, češ, da kopanje premoga ne spada v meddržavno trgovino. To pomeni, da naj beseda enega človeka več zaleže kot beseda kongresa.

Za ameriško ljudstvo je bilo izredno važno, da izve ob času, kako visoki so prodejci troški, ko se je premog prodajal po pravih oderuških cenah. Za podjetnike je bilo važno, da se taku preiskavo zadrži, kajti vsak dan zavlačevanja je zanje pomenil profit. Kadar je izdana takala sodnijska prepoved in če se proti njih vloži priziv na najvišje inštančo, tedaj mine več ko leto dni, predno zadnja inštanča odloči. In če se zadnja inštanča izreče proti podjetnikom, niso podjetniki prav nič izgubili, kajti v tem času, ko je šla zadeva od inštanče do inštanče, so že oplenili ljudstvo temeljito in spravili naplenjeni profit na varno.

Kako znajo profitarji moliti ljudstvo, dokazuje fakt, ko je predsednikova komisija priznala rudarjem pet in dvajset odstotkov povrašanja, podjetniki so pa takoj podrazili ton premoga za dva dolarja. Takrat je zvezna obrtna komisija dokazala, da so prodejci troški pri toni premoga povprečno površali samo za pet in štirideset centov. Profitarji so pa vzeli trikrat več zase, za kolikor se je podražila produkcija.

Ali tako ni le s premogom. Tako je z vsemi potreščinami. Kadar vidijo privatni bizniški interesi, da so profitti v nevarnosti, se zatečajo na sodišče. Naša naloga ni, da argumentiramo s sodniki, kakšne sodbe naj izrekojo. To je njih stvar. Ampak pred nami je neko drugo važno vprašanje. Kdo naj tvori najvišjo oblast, da odloči o postavah: zastopniki ljudstva, izvoljeni od ljudstva in ljudstvu odgovorni, ali sodniki, ki so bili imenovani do njih smrti?

Združene države so republika. Ta beseda pomeni, da je vsa zakonodajna moč poverjena ljudstvu, ki jo izvaja nedirektno po svojih izvoljenih zastopnikih ali pa direktno skozi inicijativo in referendum.

ALI BO TO KAJ POMAGALO FARMARJEM?

Tajnika Hoover in Wallace sta povabila zastopnike farmarjev, ki pridelujejo žito na konferenco v Washington.

Namen te konference je, da se pronajde način, po katerem bi farmarji vzkladiščili pšenico in drugo žito, dokler ni pridelek prodan, če potrebujejo denar, se jim nakaže pa gotova vsota kot preduem.

Ce se bo zadeva poverila privatnim interesom, tedaj ne bo to prav nobena odpomoč za farmarje. Farmar tudi zdaj lahko dobi posojilo na svoj pridelek, če je pri volji plačati visoke obresti od posojila. Privatni finančni interesi ne posodijo denarja, če ne nosi obresti, pa naj farmar vozi žito v določena skladišča ali če ga obdrži doma.

Priporočljiv je edino avstralski sistem, po katerem kupi vlada vse žito in da farmarju že nekaj denarja, predno žito dozori, drugo tretjino prejme, ko dostavi žito v skladišče ali žitnico, zadnja tretjina se mu izplača, ko je žito prodano. Farmar seveda ne plača nobenih obresti od posojila. Vsako posojilo, od katerega mora farmar plačati obresti, je zanj novo breme, ki slednjie postane tako težko, da ga ne more več nositi.

Javno tožiteljstvo se poslužuje posebne taktike.

TAKTIKA JE SLIČNA TAKTIKI PRI PRVI OBRAVNAVI.

Avtomobil se kaže porotnikom od daleč, dasiravno ni bil nikdar pri obravnavi predložen kot dokaz.

Dedham, Mass. (Fed. Press).

Javno tožiteljstvo se poslužuje čudne taktike, ki se mogoče zdi pravilna državnemu tajniku, ki pa obuja pri vseh resniceljibnih ljudeh opravičenou kritiko. Pokazuje se avtomobil od daleč, kot se je to zgodilo pri obravnavi proti Vanzettiju zaradi poizkušenega roparskega napada v Bridgewateru.

Avtomobil ni bil predložen kot dokaz pri prvi obravnavi proti Vanzettiju. Ampak državni pravnik ga je dal postaviti zunaj sodnijskega podonja, da so ga videli porotniki, kadar so odbajali k obdu. Ko pridejo porotniki skozi zadnja vrata, stoji tam ob vogalu velik avtomobil Buickovega sistema za sedem oseb, z luknjo od krogle v njegovem telesu. Krog njega pa stoji gruča ljudi, ki ga zvedajo ogleduje.

Nihče ne dvomi o tem, da pogled na avtomobil vpliva na mnoge porotnike.

To je znani banditski avtomobil. Prisiljeni so tako misliti. Javni tožitelj je namignil, da ponudi mogoče avtomobil kot ekshibit. Če javno tožiteljstvo to izvrši, tedaj nastopi proti temu zagovorništvo.

Poročila iz zanesljivih virov govore, da se avtomobili ne nahajajo več v tistem stanju, ko so ga našli dva po umoru in oropanju Parmenterja in Berardellijskih sum. Državno pravdilstvo se je poslužilo avtomobila na svobodi, tudi ono so jeli očetki okrov, v ktere ga vklepa kapitalizem. Toda misel, ki mu jo je kapitalizem sam vepnil, del, da spada "v boljše kroge, da je bratstvo z delavstvom sam aramotno", ga odvaja od svojih notrinovalov — rodnih delavev.

In mi, proletarijat, ročni in duševni, hrepemo po svobodi in reditivu! Ne bomo ju pa dosegli, dokler bo proletarijat sam — razcepilen, saj sta vendar danes v proletariatu dva nasprotna, sovražna tabora — na eni strani ročno, na drugi strani duševno delavstvo. Vse akcije proletarijata se bodo rabilne ob trdnjavski kapitalizmu, dokler ne bo med nami tiste odsorne sila, ki jo nam da rečemo in bratstvo.

Duševni delavec sovraži svoje brata ročnega delavev, ker baje ne stoji na tisti vložni kulturni kot on, ker ni običen v frak in ker je njegova roka žuljeva, on sovraži ročnega delavev tudi zato, ker se ne podvira njemu — intelligentu. Skoraj bomo lahko trdili, da je obnašanje duševnega delavca napram ročnemu delavcu takoj, kot obnašanje kapitalista proti svojemu uslužbenemu. Ročni delavec pa sovraži duševnega delavev, ker vidi, da je vse njegovo prizadevanje, oresti se kapitalističnega jarma zmanj, dokler se ne združita obe panogi delavstva v eno veliko celoto.

"Ali ste od onega časa videli kdaj onega človeka?" je vprašal državni pravnik.

"Da, v septembру v tej sodnijski dvorani, ko so ga prinali vrnji, ker je bil obtožen."

"Ali ga sedaj vidite?"

Pritrdil je in pokazal je na Saccia v železnem kurniku.

"Ali ste bili takrat obtoženi v kriminalni zadevi na tem sodišču?" je vprašal zagovornik Međanaray.

"To ni kompetentno," je rekel sodnik Thayer. "Vi ne morete napasti priče na ta način, aki ni bila kriva in obsojena."

Zadrišči tega sodnijskega odločka je bilo nemogoče zagovorniku razgrniti pred porotniki fakte, ki se tičejo Goodricha. Ali sodnijski akti govore, da se je primal krvim tatvine, da je ukral eno "victrole" in da je bil izpuščen na vse.

Elmer Clark, trgovski pomočnik, je prisegel zdaj, da je banditski avtomobil Buickovega sistema, v januarju je na rekel zagovorniku William J. Callahanu, da je bil avtomobil Hudsonovega ali pa Buickovega sistema. Ko je bil izprasan Clark o njegovih prejšnjih izpovedih, je večinoma vse pozabil. Njegov odgovor se je glasil: "Sem pozabil."

"Ali poznate razliko na zadnjem koncu avtomobila pri sistemu Hudson in Buick?" je vprašal priče zagovornik Moore. Clark ni poznal razlike.

"Ali veste, da sta zadnja konca popolnoma različna?" je vprašal zagovornik. Clark je bil zopet v zadregi in vedel ni, kaj odgovori.

"Opišite zadnji konec avtomobila Buickovega sistema," je nadaljeval zagovornik. Clark ni mogel storiti tega.

Austin Reed, križnični čuvaj na železnici, nekaj milj pred od Braintreejem, je spoznal v Vanzettiju človeka, ki je sedel v avtomobilu, ki je ustavil zaradi prihajajočega vlaka. Ta človek je zaklical iz razdalje 40 čevljev v perfektni angleščini: "V pekel,

zakaj ste nas ustavili?" Reed je izjavil, da so bile besede izgovorjene v dovršeni angleščini. Vanzetti pa govoril zlomljeno angleščino, kar lahko potrdi mnoge osebe.

Duševno delavstvo pa stoji na staljenu intriganta, ki prodaja samega sebe, hoteč iz svojega sočainega boja ročnega delavca uprati koristi. A začetnega uspeha s takim delom ni, kajti to nam kaže najbolje nizki socialni nivo duševnega delavstva.

Proletarijat, zdrui se! Duševno delavstvo, ti si proletarijat in tvoje mesto je v vrstah tvojih stopinov — ročnih delavev! Padaj na tvojih oči vanjiva zavesa — morda morgan — spregnej in ročni in duševni delavec podajta si roke — potem pa pridejo jasni dnevi sreče.

I. K.

Josip Velkavrh:

Nikolaј Semjenov.

Svet trpi pod težo vojnih posledic, da več pa trpi pod udarev in pritiskom kapitalizma. Kapitalizem žeti, kako ugodna so danata na njegovo zatansko delavje. To občuti tudi delavstvo in dnevi dnevni delavec podajta si roke — potem pa pridejo jasni dnevi sreče.

I. K.

Ne vem, v katerem grobu poslujejo njegove kosti in že zdavnaj bili posuhi načni, če bi ne videl toljokrat njegove slike, ki jo hraniš med svojimi spomini na svetovno vojno. Majhna je ta slika in že vse obledela, na njej pa se še dobro pozna njegov pojedinski položaj, ki je utrjan v trenutku, ko je odbajala iz teme njegova dela, da pozdravi še enkrat tjuho ženo in dete, ki ju vidim v njegovi družbi na tej borni sliki.

Bilo je v drugi zimi minule vojne. Z njimi, ki so zdiši v plen sovražnega, je bil tudi on. Zajeli so ga nekje v Karpatih in vlačili razenjega v umazanem živinjakem vagonu od mesta do mesta. Ko je prilezel vagon, ki ga je utrjan v trenutku, ko je odbajala iz teme njegova dela, da pozdravi še enkrat tjuho ženo in dete, ki ju vidim v njegovi družbi na tej borni sliki.

Bilo je v drugi zimi minule vojne. Z njimi, ki so zdiši v plen sovražnega, je bil tudi on. Zajeli so ga nekje v Karpatih in vlačili razenjega v umazanem živinjakem vagonu od mesta do mesta. Ko je prilezel vagon, ki ga je utrjan v trenutku, ko je odbajala iz teme njegova dela, da pozdravi še enkrat tjuho ženo in dete, ki ju vidim v njegovi družbi na tej borni sliki.

— Zeleznica družba Lehigh Valley Railroad Co. je kapitalistična predvsem po svojimi delavev, ki so izvedeli, da ravništvo je neunivajne muzikante, pomagajo na održi in električanje za prihodnje gledališča.

— Konvenčija Ameriške delavne federacije je odločila začenkat načrt za organiziranje delavev v jekiariki in železarski industriji.

Kakršne razmere vladajo med rudarji v Zapadni Virginiji je razvidno iz poročila Johna L. Lewisa, predsednika rudarske unije, na konvenciji Ameriške delavne federacije v Denverju. Lewis je dejal med drugim: "V zapadni Virginiji je več ko 50.000 rudarskih delavev organiziranih. Tam, kjer rudarji delajo organizirani, je mir, toda v južnopravohem delu države, kjer je 80.000 rudarjev neorganiziranih, vladajo prave pečatne (člananske) razmere. Ondotni lastniki rudarjev imajo stotine oboroženih mož, ki udijeljujejo njihovo absolutno voljo delavev. Tam je več boj. Ko so se organizirali rudarji v Mingo okraju do zadnjega moga, so operatorji takoj druži dan zaprljali 168 robov in izpeli vse rudarje."

ZDRAVILO ZA POMLAJENJE IN NAJDENO.

67-letni staršek je dosegel brzino vso ostne želitnice.

Chicago, Ill. — Na cestnem vogalu sta stala detektivi Bierndt in Janazak in motrila pasante. Proti njima je prišel 67-letni John Šebec in ju prosil za pet in dva centov. Detektivi sta mu pričela pojasnjavati, da vognina stane samo osem centov. V tem trenutku so se odpravili vrata bližnjega saluna in na pragu se je nekdo zadržal: "Ti pre — — — lump, ravno kar sem ti dal denar za vozino, pa zoper druge nadlegnute!"

"Aha," je rekel detektiv Bierndt, "le pojdi z menoj," in pokazal mu je zvezdo. Komaj je detektiv spregovoril te besede, je bil star Šebec že deset korakov od njega. "Stoj," sta kričala detektivi, toda Šebec je tekel. Detektivi sta imela avtomobil Fordovega sistema in sedla sta nanj in se zapoldila za starim Šebecem. Mimo je privozil voz ulične želitnice z vso hitrico, a kot blisk je bil star Šebec že na njem. Opozval je z voza, kdo je hitrej, voz ali avtomobil. Ko je opazil, da avtomobil dohaja voz ulične želitnice, se je Šebec obrnil proti sprevodniku in rekel: "Ah, vi veste prepočasi," in skočil je z voza. Zdaj je pričela divja gonila. Šebec je tekal semčje. Zdaj je v ulico, pa zoper v stransko ulico, semčje ga je rešil skok v hišo, a navsezadnje sta ga detektivi ujeti.

Na policijski postaji so našli pri njem dvajset enodolarjev bankovcev in za pet dollarjev.

PROSVETA

KRVAV POGREB RIVŠEGA PREDSEDNIKA KUBE.

Trije ubiti in 29 ranjenih.

Havans, Kuba, 20. jun. — Tri sebe so bile ubite, deset je težko in 19 drugih lahko ranjenih včeraj popoldne, ko je policija napadla nemirneče na pokopališču ob času pogreba prejšnjega predsednika in voditelja liberalne stranke Jose Miguel Gomeza. Izgred so izbruhnili, ko je pošča pristašev konservativne stranke — katera je bila v ljutem boju z Gomezovo stranko tekom zadnjih predsedniških volitev na Kubi — demonstrirala proti liberalcem. Demonstracije se niso zmenili, da je šel za pogrebom tudi njihov vodja dr. Zayas, sedanji predsednik Kube.

Udeležba pri pogrebu je bila velikanska kakršne še ni imel noben politični voditelj in državnik Kube. Na stotine vencev so nosili v sprevodu in največjega je dalo mesto Havana.

ZAMORCI V TULSI MORAJO NOSITI IDENTIFIKACIJE ZNAM- KE KOT PSI!

Tulsa, Okla. — (Fed. Press). — Vsem tukajnjim zamorecm je ukazano pod kaznijo arretacije, da se ne smej poznati na ulici, če nimajo na prsi zelenega znaka s podpisom njihovih delodajalcev, ki ima služiti kot sredstvo identifikacije. Zamori smatrajo to naredbo za plemensko poniranje na paš, ki mora nositi znako na vratu. Družinam, ki imajo služine, je prepovedano imeti zamorce pod streho, razen tistih, ki so uslužbeni.

Rdeča armada ustavila beluharje v Sibiriji.

Riga, 20. jun. — Brzjavka iz Čite preko Moskve sporoča, da so bele čete pod vodstvom generala in barona Ungern-Sternberga bila poražena in razpršene dne 13. junija blizu Troikozavksa, južnozapadno od Petrovsk v vzhodni Sibiriji. Zmagovite rdeče čete vzhodosibirske republike so vplimile pet topov in večjo zalogo drugega materiala.

London, 20. jun. — Iz Harbina v Mandžuriji je prišla vest, da je general Unger-Sternberg izdal proklamacijo za vstopanje ruskega carja v osebi velikega kneza Mihaila Aleksandroviča.

BRUTALNO LINČANJE.

McCormick, S. C. — Drhal se je polnila zamora Herbert Quarrelsa, ki je bil obdožen običajnega pregreka — napada na belopoltino ženo in ga prisilil, da je splzel na drevo. Ko je bil na drevesu, je podivljana drhal streljala nanj za zabavo kot v tarčo. To niso izvršili nekdanji poganski Indijanci, ampak belopolti ljudje, ki se čutijo skrajno užaljene, če kdo pravi, da niso dobri kristjani.

MAJHEN VEROK, VELIK UCHEK.

Washington, D. C. — Samuel R. Crawford je imel majhen prepirček s svojo soprogo. Ta prepirček je tako razburil, da je odpriplin in tako zastrupil sebe in svoje tri malenčke.

Razne vesti.

Karl je bil na Dunaju! Španski bisti priobčujejo pismo, ki ga je pisal dunajski dopisnik madrilskega "El Socialista" španskemu poslaniku de Avilla in v katerem kategorično trdi, da je prišel ekscesar Karl na Dunaj s pomočjo potnega lista in je v poslaništvu tudi spal. V pismu namiguje dopisnik med drugim tudi na stremljenje Alfonza XIII., da bi se v deželah bivše Avstrije obnovil status quo.

Anglička udeležba v svetovni vojni. Iz Londona: Tekom svetovne vojne je mobilizirala britanska država skupno 9,496,370 mož. Od tega jih je bilo iz Velike Britanije 6,211,227, iz kolonij in gospodstev 1,605,527 in iz Indije 1,579,023. — Celotne izgube so znašale 3,266,362 mož, od tega 46,023 mrtvih. — Zanimivo je tu tisto število mrtvih!

Bekir Sami bej, angorski vezir (ministrski predsednik), je podal, kjer javlja nepotrenja vest. Carigrada, ostavko. Bekir Sami

bej ima, kakor znano, kot dober diplomat vse zasluge, da so zaveznički pred mimo Avgorjo padli na kolena. — Njegov odstop bi posenil morda pričetek tekih notranjih konfliktov v angorski Turčiji in morda celo nov položaj v zapadni in južni Aziji v prid zavezničkim. Tak zavezniški uspeh bi pa občutila tudi Rusija in posredno tudi mi.

Kako je s prometnimi sredstvi v Rusiji? Sledča ruska komisija statistika nam odgovarja: V celi Rusiji je 62.000 verst (1 versta = 1067 m) železničnih tirov z 19.157 lokomotiv, med temi 56,7% poškodovanih, 455132 vagonov, med temi 350.000 uporabljivih. Popravila se izvršujejo precej zadovoljivo, promet naravnega, dasi ga ovira ponemanjkanje kurirja. Na 5000 verst železničkega tira so morali promet popolnoma ustaviti. Tračnice in drugi železničarski material je v precej nižernem stanju, tako da bi morali nadomestiti kakih 13.000.000 pragov, a jih je samo 5.000.000. Manjka pa predvsem brzjavnega in telefonskega materiala. Telefonskih aparatorjev je samo 38.000 in še od teh bi bilo treba 32.000 popraviti. Telegrafskih aparatorjev je 10.250, med temi 8500 neporabnih. In tako navaja statistika še vse polno težko in slabih rezultatov preiskovanja. Sovjetska vlada dela na vso moč, da bi težko odpravila, doslej ji je bilo radi večnih vojn nemogoče, sedaj pa bo pokazala, kaj zna.

O novi socialni filozofiji.

Dr. Ant. Uhlič.

Najprej nekoliko opomb o filozofiji sploh. Dandanes ni enotne definicije filozofije; zato je boljše, da karakteriziramo filozofijo s tem, da poudarimo njene pojavljivne naloze in povemo, v dem da se razlikuje od strokovnega znanstvenega dela. To so metafizika, vedoslovje in priprava novega strokovnega veda.

Metafizika je panoga misljenja, ki je bila sicer od razvoja ved diskreditirana, ki pa bād danes, po veri prirodoslovnega materializma, dobiva zopet veljavno v čast, seveda le pod predpostojem, da se je izmebla stare dialektike in obstala v ognju najstrožjih izkušenj empiričnih nauk. Metafizika je stremljenje po znanstveni zgradbi svetovnega nazora, s katerim bi dopolnili in dovrnili svoje znanstveno spoznanje in ki nam naj tudi praktično koristi, da bi namreč na njem mogli zasnovati tudi vse svoje življenje. Dobe, ko je filozofija bila kraljica ved, so že minile; takšne aristokratične vzvratnosti današnja demokratična organizacija znanstvenega dela.

Metafizika je stremljenje po znanstveni zgradbi svetovnega nazora, s katerim bi dopolnili in dovrnili svoje znanstveno spoznanje in ki nam naj tudi praktično koristi, da bi namreč na njem mogli zasnovati tudi vse svoje življenje. Dobe, ko je filozofija bila kraljica ved, so že minile; takšne aristokratične vzvratnosti današnja demokratična organizacija znanstvenega dela.

Metafizika je stremljenje po znanstveni zgradbi svetovnega nazora, s katerim bi dopolnili in dovrnili svoje znanstveno spoznanje in ki nam naj tudi praktično koristi, da bi namreč na njem mogli zasnovati tudi vse svoje življenje. Dobe, ko je filozofija bila kraljica ved, so že minile; takšne aristokratične vzvratnosti današnja demokratična organizacija znanstvenega dela.

Vedoslovje je razmotrivanje vsebine (noetika) in oblike (logika) našega spoznanja. Vprašamo se, kakšne so predpolage in postave našega misljenja, ali je vse naše spoznanje zgolj čustvo ali zgolj razum, oziroma kdaj in v kakšnem razmerju naša misljenja iz obeh teh virov, kdaj je naše misljenje pravilno itd. Eden torek metafiziki nje zaključi in možni posledice našega spoznanja, pa vedoslovje išče le njegovih predpolog, početkov pogojev in zakonitosti. Tako metafizika in vedoslovje oboenjata celo vsebino našega misljenja in s tem tudi vsega življenja in s tem tudi vsega misljenja, ali kaj se odvija v našem misljenju, in filozofija raziskuje, kakšen smisel in red ima to misljenje, ki je slika vsega fizikalnega in duševnega bistva. Njih enoto in sovrašnost vsega fizikalnega in duševnega bistva. Njih enoto in sovrašnost vsega našega spoznanja, da bi imeli i za praktično življenje nekakšen idealni raz-

log, da bi zavedno mogli smerovati k nekakšnemu višnjemu uravnemu smotru, to je pravzaprav smisel vsega znanstvenega filozofovanja.

Nelo je prakso, i za teorijo ima filozofija pomen: vedam naj kaže, kje kaj ostaja v celotnem svetovnem nazoru nejasnega, nedognanega, in kje je torej treba osredotočiti znanstveno delo, da bi veda i življenju koristila. Filozofija mora torej izhajati od znanstvenega spoznanja in se vračati zopet k njemu z novimi vprašanji, mora pripravljati nove strokovne vede.

Ako hočemo sedaj govoriti o socialni filozofiji, moramo v njej dobiti odgovor na ta-te vprašanja: 1. Ker je dandanes sprejemljiva zgolj filozofija, utemeljena na vedah, — ali socialna filozofija iz znanstvenega spoznanja? 2. Ali ta socialna filozofija gradi znanstveni svetovni nazor, oziroma, ali je dandanes možna socialna metafizika? 3. Ali socialna filozofija razmotri vrednote našega vedenja, ali govor o zakonitosti našega misljenja in odgovarja na vprašanja o izviru in značaju našega spoznanja? 4. Ali daje vprašanja strokovnim vedam?

Predno odgovorim, navedem nekaj historičnih, psihologičnih in socioloških opomb za spoznajo: 1. Ker je dandanes sprejemljiva zgolj filozofija, utemeljena na vedah, — ali socialna filozofija iz znanstvenega spoznanja? 2. Ali ta socialna filozofija gradi znanstveni svetovni nazor, oziroma, ali je dandanes možna socialna metafizika? 3. Ali socialna filozofija razmotri vrednote našega vedenja, ali govor o zakonitosti našega misljenja in odgovarja na vprašanja o izviru in značaju našega spoznanja? 4. Ali daje vprašanja strokovnim vedam?

Predno odgovorim, navedem nekaj historičnih, psihologičnih in socioloških opomb za spoznajo:

Razvoj znanstvenega misljenja je bil pospešen osobito v XIX. stoletju. Vabil verskega dogmatizma je bil oslabljen, in vobče je bil na vseh straneh viden razmah kulturnega, naravnega, političnega življenja po preporodnem vplivu revolucionarja francoskega prosvetjenstva iz konca XVIII. stoletja. Duh slobode je pronical v se javno življenje in znanstveno misljenje je bilo v tem novem svobodnem svetu vsega vrednotenje, avtoritativne metafizike. Števno in historično so se vedale razvijale, da so se najprej ustanavljali in organizirali oddelki, raziskovali svetogno in organizični pojavov, neorganično prirodo, fizičko, kemijo. Od gmotne prirode se je nadalje razlikovalo življenjsko dogajanje, avtori organizičnih pojavov: biologične vede. V drugi polovici preteklega stoletja so dosegli do eksaktne spoznanje duševne delavnosti, do študija subjektivnih duševnih stanj, k faktu individualne zavesti v psihologiji. Napoleod se je postajala samo zavestne, ampak tudi strojne napram samisbi: kajti nehalli so verovati v dogmatično tradicijo, in znanstveni duh je tedaj tem večjo pozornost obratal na stvari, kakršne so v resnici, in ne kot je dogma večno valjanje verovati. Veče so tako postale avtonome, t.j. klasificiravale, razvrščale so se strogo po strokah in se osredotočale na svoje lastne studijske predmete. Dodim so se vede prej istovetile s pojmom filozofije in versta, so se sedaj odresile vse neugovorene, avtoritativne metafizike. Števno in historično so se vedale razvijale, da so se najprej ustanavljali in organizirali oddelki, raziskovali svetogno in organizični pojavov, neorganično prirodo, fizičko, kemijo. Od gmotne prirode se je nadalje razlikovalo življenjsko dogajanje, avtori organizičnih pojavov: biologične vede. V drugi polovici preteklega stoletja so dosegli do eksaktne spoznanje duševne delavnosti, do študija subjektivnih duševnih stanj, k faktu individualne zavesti v psihologiji. Napoleod se je postajala samo zavestne, ampak tudi strojne napram samisbi: kajti nehalli so verovati v dogmatično tradicijo, in znanstveni duh je tedaj tem večjo pozornost obratal na stvari, kakršne so v resnici, in ne kot je dogma večno valjanje verovati. Veče so tako postale avtonome, t.j. klasificiravale, razvrščale so se strogo po strokah in se osredotočale na svoje lastne studijske predmete. Dodim so se vede prej istovetile s pojmom filozofije in versta, so se sedaj odresile vse neugovorene, avtoritativne metafizike. Števno in historično so se vedale razvijale, da so se najprej ustanavljali in organizirali oddelki, raziskovali svetogno in organizični pojavov, neorganično prirodo, fizičko, kemijo. Od gmotne prirode se je nadalje razlikovalo življenjsko dogajanje, avtori organizičnih pojavov: biologične vede. V drugi polovici preteklega stoletja so dosegli do eksaktne spoznanje duševne delavnosti, do študija subjektivnih duševnih stanj, k faktu individualne zavesti v psihologiji. Napoleod se je postajala samo zavestne, ampak tudi strojne napram samisbi: kajti nehalli so verovati v dogmatično tradicijo, in znanstveni duh je tedaj tem večjo pozornost obratal na stvari, kakršne so v resnici, in ne kot je dogma večno valjanje verovati. Veče so tako postale avtonome, t.j. klasificiravale, razvrščale so se strogo po strokah in se osredotočale na svoje lastne studijske predmete. Dodim so se vede prej istovetile s pojmom filozofije in versta, so se sedaj odresile vse neugovorene, avtoritativne metafizike. Števno in historično so se vedale razvijale, da so se najprej ustanavljali in organizirali oddelki, raziskovali svetogno in organizični pojavov, neorganično prirodo, fizičko, kemijo. Od gmotne prirode se je nadalje razlikovalo življenjsko dogajanje, avtori organizičnih pojavov: biologične vede. V drugi polovici preteklega stoletja so dosegli do eksaktne spoznanje duševne delavnosti, do študija subjektivnih duševnih stanj, k faktu individualne zavesti v psihologiji. Napoleod se je postajala samo zavestne, ampak tudi strojne napram samisbi: kajti nehalli so verovati v dogmatično tradicijo, in znanstveni duh je tedaj tem večjo pozornost obratal na stvari, kakršne so v resnici, in ne kot je dogma večno valjanje verovati. Veče so tako postale avtonome, t.j. klasificiravale, razvrščale so se strogo po strokah in se osredotočale na svoje lastne studijske predmete. Dodim so se vede prej istovetile s pojmom filozofije in versta, so se sedaj odresile vse neugovorene, avtoritativne metafizike. Števno in historično so se vedale razvijale, da so se najprej ustanavljali in organizirali oddelki, raziskovali svetogno in organizični pojavov, neorganično prirodo, fizičko, kemijo. Od gmotne prirode se je nadalje razlikovalo življenjsko dogajanje, avtori organizičnih pojavov: biologične vede. V drugi polovici preteklega stoletja so dosegli do eksaktne spoznanje duševne delavnosti, do študija subjektivnih duševnih stanj, k faktu individualne zavesti v psihologiji. Napoleod se je postajala samo zavestne, ampak tudi strojne napram samisbi: kajti nehalli so verovati v dogmatično tradicijo, in znanstveni duh je tedaj tem večjo pozornost obratal na stvari, kakršne so v resnici, in ne kot je dogma večno valjanje verovati. Veče so tako postale avtonome, t.j. klasificiravale, razvrščale so se strogo po strokah in se osredotočale na svoje lastne studijske predmete. Dodim so se vede prej istovetile s pojmom filozofije in versta, so se sedaj odresile vse neugovorene, avtoritativne metafizike. Števno in historično so se vedale razvijale, da so se najprej ustanavljali in organizirali oddelki, raziskovali svetogno in organizični pojavov, neorganično prirodo, fizičko, kemijo. Od gmotne prirode se je nadalje razlikovalo življenjsko dogajanje, avtori organizičnih pojavov: biologične vede. V drugi polovici preteklega stoletja so dosegli do eksaktne spoznanje duševne delavnosti, do študija subjektivnih duševnih stanj, k faktu individualne zavesti v psihologiji. Napoleod se je postajala samo zavestne, ampak tudi strojne napram samisbi: kajti nehalli so verovati v dogmatično tradicijo, in znanstveni duh je tedaj tem večjo pozornost obratal na stvari, kakršne so v resnici, in ne kot je dogma večno valjanje verovati. Veče so tako postale avtonome, t.j. klasificiravale, razvrščale so se strogo po strokah in se osredotočale na svoje lastne studijske predmete. Dodim so se vede prej istovetile s pojmom filozofije in versta, so se sedaj odresile vse neugovorene, avtoritativne metafizike. Števno in historično so se vedale razvijale, da so se najprej ustanavljali in organizirali oddelki, raziskovali svetogno in organizični pojavov, neorganično prirodo, fizičko, kemijo. Od gmotne prirode se je nadalje razlikovalo življenjsko dogajanje, avtori organizičnih pojavov: biologične vede. V drugi polovici preteklega stoletja so dosegli do eksaktne spoznanje duševne delavnosti, do študija subjektivnih duševnih stanj, k faktu individualne zavesti v psihologiji. Napoleod se je postajala samo zavestne, ampak tudi strojne napram samisbi: kajti nehalli so verovati v dogmatično tradicijo, in znanstveni duh je tedaj tem večjo pozornost obratal na stvari, kakršne so v resnici, in ne kot je dogma večno valjanje verovati. Veče so tako postale avtonome, t.j. klasificiravale, razvrščale so se strogo po strokah in se osredotočale na svoje lastne studijske predmete. Dodim so se vede prej istovetile s pojmom filozofije in versta, so se sedaj odresile vse neugovorene, avtoritativne metafizike. Števno in historično so se vedale razvijale, da so se najprej ustanavljali in organizirali oddelki, raziskovali svetogno in organizični pojavov, neorganično prirodo, fizičko, kemijo. Od gmotne prirode se je nadalje razlikovalo življenjsko dogajanje, avtori organizičnih pojavov: biologične vede. V drugi polovici preteklega stoletja so dosegli do eksaktne spoznanje duševne delavnosti, do študija subjektivnih duševnih stanj, k faktu individualne zavesti v psihologiji. Napoleod se je postajala samo zavestne, ampak tudi strojne napram samisbi: kajti nehalli so verovati v dogmatično tradicijo, in znanstveni duh je tedaj tem večjo pozornost obratal na stvari, kakršne so v resnici, in ne kot je dogma večno valjanje verovati. Veče so tako postale avtonome, t.j.

Jimmie Higgins.

Spisal UPTON SINCLAIR.

Z dovoljenjem avtorja pravil

IVAN MOLEK.

(Nadaljevanja.)

"Uniformo imam".

"To ni uniforma vojaka; samo motoreiklje popravljam".

"Ali ti pomagaš! Ubijaš rusko ljudstvo! Uničuješ sovjete! Zakaj?"

"Nisem vedel, po kaj grem v Rusijo", je potovil Jimmie. "Hotel sem se bojeval proti kajzemu, pa so me poslali sem, ne da bi bili povedali, kam grem".

"Ah, tak je militarizem, tak je kapitalizem! Vsi smo sužnji! Ampak mi bomo svobodni! In ti ne boš pomagal, ne boš ubijal ruskega ljudstva!"

"Nikdar!" je rekel Jimmie naglo in odločno.

Tujec ga je ponovno objel in ga je prijet za roko.

"Hitro z menoj, tovariš! Pokažem ti nekaj".

Gazils sta smeg po temni cesti in se končno ustavila pred vrsto delavskih koč iz brun, ki so imeli z blatom in slamo zamenjene razroke. Ameriški kmet ne bi hotel imeti živine v takih luknjah!

"Tako žive delavci", je vedihnil tujec, ko je udaril s pestjo na vrata bajte. Odprla je žensko, katero se je držalo več otrok za umazano krilo. Zakajena petrolejka je slabu razsvetljivala prostor. Na eni strani je bila velika peč s kotlom, v katerem se je kuhalo zelje. Gospodar je pokazal Jimmiju klop poleg peči in ko sta sedela, je zapilit vanj svoj oster pogled.

"Pokaži rdečo knjižico!"

Jimmie je skkel s kožuhovino podšito vrhno suknjo, odpel jopič iz volne in iz notranjega žepa bliže je priviček dragocene knjižico, napolnjeno z članakimi snanjam, ki so imeli pečešči lokalnih organizacij v Leesvillu, Hopelandu in Irontonu. Tujec je nekaj hipov ogledoval znanke in dejal kimaje z glavo: "Dobro, zupam ti. Moje ime je Kalenkin. Jaz sem boljševik."

Jimmiejevo srce je poskočilo, dasiravno je že prej štutti, kdo je njegov novi znanec.

"Našo organizacijo v Irontonu smo imenovali boljševisko", je odgovoril Higgins, kakor da je to zdaj najbolj važno!

"Pognali so nas od tukaj", je nadaljeval Kalenkin, "ampak jaz sem ostal zaradi propagande. Nisem sodruge med Amerikanci in Angliči ter jim pravim: Ne vojskuje se soper delavce, vojskuje se soper gospodarje, kapitaliste! Razumeš?"

"Da."

"Ako me gospodarji najdejo, me ubijejo, toda jaz ti zupam".

"Ne povem nikomur."

"Pomagaj mi, tovariš! Pojd med ameriške vojske in jim reči: Rusko ljudstvo je hlapčevalo mnogo let, a vi ste prišli, da jih potisnete v staro sudost. Zakaj? Kaj bodo rekli, tovariš?"

"Pravijo, da hočejo nabunkati kajzera."

"Tudi mi se bojujemo s kajzerm in natepemo ga."

"Govore, da ste sklonili mir z njim".

"Naše orodje je propaganda — in tega se kajzer najbolj boji. Potrošimo miljone rublev, tiskamo liste, letake — ti več, sodruž, kaj delajo socialisti. Pošljemo liste in letake v Nemčijo, mečemo jih z eroplavom: imamo tiskarne v Švici, Holandiji, povsod. Nemci čitajo, misijo in pravijo: Zakaj se borimo za kajzera, zakaj ne bi bili svobodni kakor Rusi? Vem, tovariš, govoril sem z mnogimi nemškimi vojaki. Na Nemškem gre kakor ogenj... Morda vzame leto ali dve — ali enkrat bodo ljudje spoznali, da imajo boljševiki prav, saj poznajo delavce, srca delavev — imajo življenje, ogenj, ki se ne da ugasniti v sreči."

"Gotovo, ampak teh reči ni vredno pripovedovati ameriškim vojakom".

"Ah, moj Bog, naj vem, saj znam! Bil v Ameriki! Mislio, da so ljudje po boljši volji! Vse vedo — ne moreš jih učiti! Demokracija so, nimajo razredov; medini sužnji — ha, to jim je nekaj tujega, grdega kaj! Streljali bodo na nas — videl sem, kako so tolkli delavce v Grand Street."

"Tudi jaz sem videl — vse sem že doživel. Kako naj vam pomagam?"

"Propagandisti!" je krčnil Kalenkin. "Propaganda! Prvič imamo zdaj dovolj denarja za propagando — ves denar v Rusiji je za propagando! Povsod na svetu dosezamo delavce in jim pravim: Vstanite in zdorbite svoje verige! — Ali misliš, tovariš, da nas ne čujejo? Kapitalisti vedo, da nas delave slišajo, pa se tresejo in posiljajo armade nad nas. Mislio, da jih bodo armade ubogale — vedno — ali tako!"

"Američani misijo, da se rusko ljudstvo vzdigne proti vam."

Mali Rus se je zakrohotal v divjem smehu. "Kdo se vzdigne! Ljudstvo ima zdaj svojo vladu. Prvič v Rusiji in prvič na svetu vladajo delave — in mi, delavel, se dvignemo proti sebi! Tukaj v Arhangelsku so postavili — kakor se pravi — marijanete, katerim pravijo socialisti — vladu, ki jo imenujejo rusko. Ampak Rusov ne bodo prevarili, varajo sami sebe."

"Američani so mnenja, da se moč te vlade razdiri na vse Rusijo."

"Razdiri se samo tako daleč kamor dosežejo njihove čete — samo tako daleč. V Rusiji se zadržijo vse ljudje — vse so boljševiki — kadar vidijo, da prihaja tuja vojska. In zakaj, tovariš! Ljudstvo vedo, kaj pomeni, ako pridejo tuji kapitalisti postavljati vladu za Rusijo. To pomeni vladu — francoske in angleške dolgove, ali več!"

"Dobro vam."

"Dolgov, dolgov! Miljardi! Petnajst miljard rublov znam Franciji. Boljševiki so rekli: Ne vrnemo, ne plačljamo! Tukaj so posodili s stotinom denarjem! Francosci so posodili

denar carju — in zakaj! Da car napravi sužnje iz ruskega ljudstva, da požene Ruso v armado proti Japoncem, da oboroži žandarje in kosake proti ruskim socialistom, da odvleče stotisoč revolucionarjev v Sibirijo! Ali ni tako? In russi socialisti bi plačali take dolgove! Ne tako hitro! Mi pravimo: Denar ni bil posojen nam; posodili ste carju in zdaj terjate carja. Oni pa zahtevajo: Morate plačati! — in njihove čete so tukaj, da vzamejo ruske dežele, olje, premog in zlato. Tako, tovariš! Potlačili bodo svetje. Ampak predno se to zgodi, morajo osvojiti vsako mestno in slikevanje vas v Rusiji — mi pa ostanemo in propaganda živi. Propaganda med vojaki, med Francosci, Angleški in Amerikanci, kakor je med Nemci!"

Kalenkin je govoril dolgo in strakno. Končno je omahnil in napadel ga je hudi kačič, da se je moral prijeti za prsi; njegov bleđ obraz je pa žarc rdečice v svitu medje svetilke. Žena mu je ponudila vode in stala pri njem, držeča ga z roko čez pleča; njen širok kmetski obraz je bil globoko zarezan s skrbmi in njene ustnice so se tresle, ko je podušala njegov hrepel kačelj.

Jimmie se je tudi tresel — razburjenja in zri v svoji duši mogočno usodo, ki ga čaka. Jasna mu je bila situacija in zavedel se je svoje dolžnosti. Bilo je vse tako enostavno — vse svoje življenje se je vežbal in pripravil za ta trenutek. V njem se je oglasil drugi proletarski mučenik z besedami: Održeni ta kelih od men... ali kreplko je zadužil glas svoje slabošči in vpraskal Kalenkinja: "Povej mi, kaj juam storiti, sodrug?"

Ali si bil propagandist v Ameriki? je nadaljeval Rus, ko mu je nekajko odleglo v prsi.

"Seveda sem bil; saj sem bil zaprt zasedi govora na ulici."

Kalenkin je stopil v kot kabine in privilejel zavoj iz jakljivine in pod kupa zeljnatih glav. V zavodu so bili letaki, kakih dvesto iztisov. Potagnil je letak in ga dal Jimmiju, dekol: "Vprasiš me, kako moremo začeti med Amerikane, da bi nas razumeli. In rekel sem, da morajo Amerikane najprvo znati, kako mi agitramo med Nemci. Natisnimo v angleščini proklamacijo, ki smo jo izdali na nemške čete, tako da bodo ameriški in britki vojaki lahko čitali in razumeli. Ali misliš, da bo to pomagalo?"

Jimmie je vzrel letak, nagnil se k luci in čital:

"Proklamacija vojaškega odbora ruske dvanaestje armade (boljševike), ki je bila nabiča na vsem mestu Rigi, predno so Rusi izpraznili mesto:

Nemški vojaki!

Ruski vojaki dvanaestje armade vas opozarjajo na dejstvo, da se vi bojujete za avtokracijo in proti revoluciji, svobodi in pravici. Zmaga Viljemova bo smrt demokracije in svobode. Umaknemo se iz Rige, vemo pa, da bo sisa revolucijo končno močnejša od sile kanonov. Vemo, da se boste enkrat zavedli in da bodo nemški vojaki korakali skupno z russkimi revolucionarnimi četami in slavili zmago svobode. V tem trenutku ste močnejši kakor mi, toda vaša zmaga je zmaga brutalne sile. Moradna sila je na naši strani. Zgodovina bo govorila, da so nemški proletari napadli svoje revolucionarne bratre in da so posabili na solidarnost mednarodnega delavskega razreda. Ta zločin lahko operete samo na en način: spoznati morate svoje lastne in obenem splošne interese in porabititi vso našo silno moč proti imperializmu. Kadar spoznate, boste šli z našim vred z roko v roki — v življenje in svobojo."

Jimmie je pogledal Russa.

"Kaj pravis?" je krčnil Kalenkin rado vedno.

"Imenitno! Ravno to je, cesar potrebujemo! Nihče se ne more spotiskati ob to. To je res. Tako delajo boljševiki".

Rus se je bolestno nazmehnil.

"Tovariš, ali ne veš, da te ustrelje kakor psa, ako najdejo ta letak pri tebi? Nas vse potrebuje."

"Zakaj?"

"Zato, ker je boljševski". — Čuvaj se! Pokazi samo tistim, ki jim zaupajo. Skrij letake. Vzemni enega in ga zamadi in potem reči: To sem našel na cesti. Glej, glej, kaj pa je to? Hm, hm, tako se torej boljševiki vojujejo s kajzerm! Ce je tako, zakaj smo mi tukaj? — Vidis, tako reči! In ko vse razdelili, pridi zopet k meni in dobis nekaj novoga."

Jimmie je priznal, da je to najboljši način propagande. Vzel je kakih dvajset letakov, jih zvih in stlačil v notranji žep svojega jopiča. Oblikel je težko vrhno suknjo in nataknil rokavice. Skoraj ga je obšla želja, da bi podaril suknjo in rokavice bolnemu, napol izstradanemu in napol zmaznjencemu boljševiku. Potapjal je Russa po ramu, rekoč: "Le breg skribi sodrug; vse razdelim in stavim nekaj, da ne bo zastoni."

"Mene ne izdaš!" je vskliknil Kalenkin s strašno intenzivnostjo.

"Nikdar — pa magari mekuhajo živega!"

XXVI.

Jimmie Higgins odkrije svojo dušo.

Jimmie je šel k večerji v vojaško jedilnico. Ko so stale pred njim polne sklede gorce, okusne jedi — se je spomnil napol izstradanemu, malemu Russu. Trideset srebrnikov v žepu njegovega vojaškega jopiča ga je žgal kakor žrjavica; hotel se je obesiti kakor starodavni Judež, in sicer hitro.

Zraven njega je sedel motoreiklist, ki je bil pred vojno unijski polagalec eevi. Spustil se je z njim v razgovor in moč je Higginsu pritrdir, da delave morajo dobiti svoja dela nazaj po vojni, ako ne, bodo tako navili političarje v Ameriki, da bodo krvavi pot potili. Ko sta zapisala jedilnico, je Jimmie potagnil tovariša na stran in mu dejal skrivnostno: "Čuj, imam nekaj zanimivega".

"Delavo, dolgov! Miljardi! Petnajst milijard rublov znam Franciji. Boljševiki so rekli:

"Ne vrnemo, ne plačljamo! Tukaj so posodili s stotinom denarjem! Francosci so posodili

Venček russkih narodnih praviljic.

(Poslovenil Fran Pogačnik.)

Ponatis iz Napreja, isto 1920.

Trije bratje.

V nekem carstvu je živel car, ki je imel tri sinove. Ti mu reko: "Milostljivi gospodar — očka, blaženosti nas, grem na lov!"

Očec jih blaženosti in oni se razidejo na razne strani. Najmlajši gre in zaide. Prijezdi na poljanino. Tu leži poginul konj, okoli njega pa se je zbrala množica zveri, ptice in golazni.

Vzdigne se sokol, poleti k carjeviču, mu sede na ramo in reče: "Carjevič, razdeli nam konja!" Ze dolgo leži tu, a mi se pripravimo in ga ne znamo razdeliti."

Carjevič skoči s konja in razdeli mrhovino. Zverem odloči košti, ptičem meso, golazni kožo, a mrvljivjan glavo.

"Hvala ti, carjevič!" pravi sokol. Za to uslužo se lahko izpreminja v sokola in mrvljivo, kadar ti druge!

Carjevič skoči s konja in razdeli mrhovino. Starci pa je bil pokveta, kakor oskuljena raška, še mnogo slabši.

Carjevič udari ob zemljo, se izpremeni v sokola, dvigne v zrak in poleti v deveto deželo. Od te dežele je več ko polovica izginja v kristalno goro.

Prijeti naravnost na dvor, se izpremeni v mladeniča in vpraska dvorno stražo: "Ali me vzameš v službo?"

"Kdo bi ne vzel tskega junaka!"

Stopi tedaj v carjevo službo in živi pri njem par tednov.

Carična zaprosi očeta: "Moj gospodar-očka, dovoli, da grem z carjevičem setati po kristalni goři!"

Car dovoli. Onadva sedeta na konja in odjezdita. Prijihata do kristalne gore, kar skoči pred nju zlata koza. Carjevič se požene za njo, a koze ne dohitih in se vrne. Aglej, carična ne najde več!

Napravi se v starek, da ga ni bilo mogoče spoznati, gre v grad in prosi carja: "Veličanstvo, namerjemi me za pastirja!"

"Dobro, budi pastir! Ako prileteti troglavi zmaj, mu daj tri kralje, ako ţesteroglavi, mu daj ţest krav in ako dvanajstoglavi, mu daj ţolet dvanajst krav!"

Car dovoli. Onadva sedeta na konja in odjezdita. Prijihata do kristalne gore, kar skoči pred nju zlata koza. Carjevič se požene za njo, a koze ne dohitih in se vrne. Aglej, carična ne pojde na prestol!

"Brata," pravi Vanja, "oče je umrl; kdo imam nas mu pojde na gomilo čitat!"

"Kogar vleče, naj gre!"

Vanja gre. Brata pa poskuša konja, se kodrata, si mačeta brke in se vzdobjujata.

Pride druga noč. Vanja pravi: "Brata, jaz sem čital, sedaj je vrsta na vaju; kdo pojde?"

"